

תורת אביגדור

משיעורי ליל שישי של הגה"צ רבי אביגדור מיללער זצ"ל

פ'ר' בלק

שנה ג'

ווי מער אידן

חלק א. מי מנה

צופיל אידן פאר מיר

ווען בלק, דער קעניג פון מואב, איז ארויפגעקראכן אויף די בערג פון לאנד און געזען כלל ישראל נעכטיגן אין די געצעלטן, האט אים אנגעכאפט א געפערליכן פחד. מיליאנען מענער, פרויען און קינדער נעבן זיין גרעניץ איז אן אנדייטונג פאר צרות פאר מואב. די הויכע ציפערן פון אידן האט גורם פאר בלק און זיינע מענטשן אנגעצויגנקייט און סטרעס. וַיָּגֵר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב הוּא - און מואב האט מורא באקומען פונעם פאלק ווייל זיי זענען געווען זייער פיל (במדבר כב, ג).

ס'איז א געווענליכע ערשיינונג וואס דו וועסט טרעפן ביי פיל גוים, און צומאל ביי אידן, זיי ווערן דערשראקן פון צופיל אידן. איינער האט מיר נישט לאנג געוויזן אן ארטיקל פון א געוויסער צייטונג וואו דער שרייבער האט ארויסגעברענגט אז אין מיאמי טוען זיך פארמערן די יונגע ארטאדאקסישע אידן. ער צולייגט א באזוך אינעם כשר'ן פיצא-געשעפט אז ער האט געדארפט ווארטן א גאנצע האלבע שעה ביז מען האט אים סערווירט זיין סלייס פיצא... אזוי אנגעפילט איז געווען דאס געשעפט! און ער לייגט צו אז פאר נישט לאנג צוריק איז די קהילה כמעט אונטערגעגאנגען, און יעצט וואקסט עס איבער אלע גרעניצן... דער שרייבער פונעם ארטיקל האט געקריצט מיט די ציין ווען ער האט געשריבן זיינע ווערטער. "די פרומע פילן אן דאס פלאץ!" ער האט געמיינט צו זאגן, "ס'זענען דא צופיל אידן!"

אין מיאמי זענען דא אסאך ארטאדאקסישע אידן, אבער עס קומט נישט צו צו וואס מחנה-יהודה איז געווען. די סצענע איז געווען ריזיג. די געצעלטן האבן אנגעפילט דעם הארזזאנט וויפיל דער אויג האט געקענט זען, אן קיין סוף, די אידישע געצעלטן באזעצט מיט אלטרא-ארטאדאקסישע אידן. בלק איז נישט געווען צופרידן מיט וואס ער האט געזען.

דער נביא רעדט מיט שעצונג

וואס האט בלק געטון? ער האט אריינגערופן בלעם צו געבן א קוק וואס עס קומט דארט פאר. הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את-עין הארץ והוא ישב ממלי - דא איז א פאלק וואס איז ארויסגעקומען פון מצרים און זיי באדעקן דאס לאנד קעגן איבער מיר (שם כב, ה).

צופיל אידן ציען זיך אריין אין מיין שכינות, האט בלק געשימפט. ער האט געוואלט אז בלעם זאל זען די סצענע מיט זיינע אייגענע אויגן און ווערן אזוי איבערגענומען אז עס וועט אים צוברענגען צו שעלטן די אידן. בלעם האט באטראכט די טויזענטער אידישע געצעלטן, און זיין רעאקציע איז געווען גאר עפעס אנדערש פון וואס בלק האט ערווארטעט. **כִּי מֵרָאשׁ צָרִים אָרְאָנוּ וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ - פֶּן דִּי העכסטע שטיינער זע איך כלל ישראל, און פֶּן דִּי בערג זע איך זיי** (שם כג, ט).

אנדערש ווי בלק, האט בלעם גערעדט בנבואה און ער האט געזען כלל ישראל אין דער ליכט ווי אזוי דער אויבערשטער זעט זיי. דעריבער, אנשטאט פחד און ווידערגעפיל, האט ער ארויסגעברענגט שעצונג. בלעם האט געטראכט, **"אזא גרויסע צאל פֶּן כלל ישראל!"** דאס איז דעם אויבערשטנס הנאה אויף דער וועלט!

די פלוצלינגדיגע ערשיינונג אויף דער ארענע פֶּן א פאלק וואס באשטייט פֶּן מאסן מענטשן וואס זענען נישט לאנג צוריק געווען בלויז זיבעציג נפשות איז געווען עפעס געוואלדיג, אבער דאס צו בייצוואוינען מיט די אייגענע אויגן איז געווען אטעם־פֶּארקאפענד און מעכטיג. דאס איז געווען א סצענע וואס האט צוגעברענגט בלעם צו הויכע נבואה.

"פֶּן דִּי העכסטע שטיינער זע איך זיי," מיינט איך זע זיי דורך די אויגן פֶּן השי"ת. די מראה פֶּן עם ה' האט צוגעברענגט צו איבערגעוועלטליגטע געפילן אין בלעם, וואס דער אויבערשטער האט אויסגענוצט אלס א מיטל פֶּאר נבואה, און אין יענעם הויכע מאמענט איז ארויסגעקומען פֶּן בלעם'ס מויל די מחשבה פֶּן השי"ת.

אבער ווער רעכענט?

און דאס איז וואס ער האט געזאגט, **מִי מָנָה - ווער ציילט?** ווען בלעם האט געזען די ריזיגע ציפערן פֶּן כלל ישראל האט ער געזאגט, **מִי מָנָה עֶפְרָיִם יַעֲקֹב - ווער ציילט די שטויב פֶּן יעקב?** כלל ישראל וואס איז צאללאז ווי די שטויב? דו ווייסט ווער עס ציילט זיי? האט בלעם געפרעגט. השי"ת ציילט זיי.

השי"ת ציילט שטענדיג די בני ישראל. לאנג צוריק, ביים סוף פֶּן פרשת בראשית, האט השי"ת געציילט, און נאכאמאל ביים אנהייב פֶּן ספר שמות האט ער ווידער געציילט די זיבעציג נפשות פֶּן בני ישראל. און אזוי ווי די משפחה איז געוואקסן אין א שבט, און דערנאך אין א פאלק, האט דער אויבערשטער אלעמאל געהאלטן חשבון פֶּן די ציפערן. ווען כלל ישראל איז אריינגעקומען אין מדבר האט זיי דער אויבערשטער געציילט נאכאמאל און נאכאמאל. **שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - צייל אפ גאנץ כלל ישראל. מִי מָנָה עֶפְרָיִם יַעֲקֹב?** ס'איז הקדוש ברוך הוא וואס ציילט.

דער אויבערשטער האט פינקטליך געוויסט וויפיל אידן עס זענען דא. ער וואלט ווען געקענט זאגן פֶּאר משה רבינו על פי נבואה, **"דו האסט אזויפיל און אזויפיל אידן און ס'איז א שאד די צייט צו ציילן."** דאך האט אים דער אויבערשטער געזאגט, **"צייל."** ווידער און ווידער זעט מען אין חומש אז השי"ת האט געוואלט אז מען זאל ציילן די אידן, און ס'איז דא גוטע סיבות דערפֶּאר.

ווען מיר ציילן אין דער תורה נאכאמאל און נאכאמאל, און ווידער אמאל, איז דער ציל צו ווייזן אז מיר זאלן שעצן **מִי מָנָה עֶפְרָיִם יַעֲקֹב**. ווער איז דער איינער וואס ציילט? דעריבער איז דאס ציילן וואס איז כסדר איבערגעחזר'ט געווארן אזויפיל מאל אין מדבר נאר געווען צו ווייזן אז השי"ת ציילט אונז כסדר.

יעדער מאכט אויס

דאס איז די שאלה. וואס האט אויסגעפעלט אז השי"ת זאל זיי ציילן אזויפיל מאל? זיי האבן נישט געהאלטן פאר א מלחמה. וואס איז דער חילוק אויב זיי זענען זעקס הונדערט טויזענט אדער זעקס הונדערט טויזענט מיט דריי? (במדבר ב, לב). ס'איז א גרויסע פאלק און פארטיג. פארוואס דארף מען כסדר זיין פארנומען מיט נומערן?

דער ענטפער איז אז השי"ת וויל אונז לאזן וויסן אז ער באגערט נומערן. פאר השי"ת איז יעדער איד זייער וויכטיג! ש'אז אַתָּא ראש, מיינט הייב זיי אויף. מאך זיי דערהויבן, ווייל יעדער פון זיי איז מיר זייער וויכטיג. זאג נישט אז עס זענען דא הונדערטער און טויזענטער אידן און וואס מאכט שוין א חילוק איינער מער אדער ווייניגער. ניין! ש'אז אַתָּא ראש, ווייל יעדעס איינציגסטע חיימ'ל און יעדע חנה'ל איז מיר זייער וויכטיג, זאגט השי"ת.

ס'איז א מצוה צו ציילן, ווייל השי"ת וויל אז מיר זאלן וויסן אז ער ציילט. ער וויל אז דו זאלסט ציילן פונקט אזוי ווי ער ציילט. מיר ציילן איינס ביי איינס, דער און דער און דער קומענדיגער, לְגַלְגֶּלְתָּם. יעדער איד ווערט געציילט. זייער קאפ גייט דורך ביים ציילן, אה! א נחת, אה! דאס איז וואס מיר טראכטן, ווייל דאס איז וואס השי"ת טראכט.

קוק אויף א אידישער צורה ווען עס גייט אריבער. יעדער איינציגסטער איז א נחת. ס'איז א נחת צו האבן דעם ערנסטן איד. ס'איז זייער וויכטיג, און אויך דער פרייליכער איד'ל איז א נחת צו האבן. אידישע ביזנעסלייט זענען א נחת. יעדער פון זיי איז זיכער א נחת אן קיין שום שאלה. דאס איז די סיבה פארוואס השי"ת ציילט אונז. דאס איז אזא וויכטיגער לימוד אז מיר וועלן יעצט ווידמען צייט דערפאר.

די שכינה זוכט איר מקום מנוחה

מיר וועלן אנהייבן מיט א פסוק גלייך ביים אנהייב פון דער תורה וואס דארף א הסבר. וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם - דער גייסט פון באשעפער האט געשוועבט איבער'ן וואסער (בראשית א, ב). דאס איז געווען א לאנגע צייט איידער מען האט נאך געזען די יבשה. די ערד איז אינגאנצן באדעקט געווען מיט די וואסערן, און פונעם פסוק זעט זיך אויס, כביכול, אז וויבאלד עס איז נאכנישט געווען קיין יבשה, איז נאכנישט געווען קיין מקום פאר'ן רוח אֱלֹקִים צו רוען און דעריבער האט ער געשוועבט איבער'ן וואסער.

די שאלה איז, וואס מאכט אויס כביכול פאר'ן אויבערשטן צי ס'איז דא ערד אדער וואסער? און אפילו נאכדעם וואס די יבשה איז באשאפן געווארן טרעפן מיר אויך נישט אז די תורה זאל אונז עפעס זאגן אז דער רוח אֱלֹקִים האט כביכול געטראפן זיין מקום צו רוען. בלייבן מיר מיט דער שאלה, וואס וויל אונז די תורה לאזן הערן מיט דעם פסוק וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם?

דער ענטפער איז אז נאך אין אנהייב פון דער תורה לערנען מיר א פונדאמענטאלן ענין איבער וואס עס איז געווען דער ציל פון וועלט-באשאפן. ס'איז דא א רוח אֱלֹקִים, נישט כביכול דער אויבערשטער אליין, נאר א רוח אֱלֹקִים. היינט רופן מיר דאס השראת שכינה, די אנוועזנהייט פון השי"ת, און די שכינה איז געווען מְרַחֶפֶת. עס איז כביכול געמאכט געווארן צו שוועבן איבער די וואסערן ווייל זי האט געזוכט א פלאץ צו רוען. דער אויבערשטער האט געזאגט, ווארט, ווארט. די צייט וועט קומען ווען די

שכינה וועט טרעפן א פלאץ צו רוען. אבער איך זאג דיר דעם פסוק ווייל איך וויל דו זאלסט וויסן אז די שכינה ווארט פאר א פלאץ צו רוען. ס'שוועט, ווארטנדיג צו טרעפן איר מקום מנוחה.

געווארט אויף דעם פערפעקטן מענטש

און אפילו ווען בריאת העולם איז געווען פארטיג, איז די שכינה געבליבן ווארטן פאר א מקום מנוחה, ווייל דער ציל פון בריאת העולם איז נישט געווען שְׁמִים וְאָרֶץ, און ס'איז אויך נישט געווען די ריזיגע קאנטינענטן און חיות, פלאנצונגען און קעניגרייך. ס'איז ניטאמאל געווען דער מענטש! נאר דער אויבערשטער האט געווארט אויף איין געוויסן מענטש, דער מענטש וואס וועט אויפשטעלן א משפחה און א פאלק וואס וועט אים זוכן און אנערקענען.

און ביז יענע גרופע מענטשן וועלן ערשיינען, וועט זיין געטליכקייט ווייטער שוועבן. מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם מיינט אז די שכינה וועט זיך נישט באזעצן ביז דער אדם השלם וועט אנקומען אויף דער וועלטס־סצענע. דאס זאגט אונז די תורה. השי"ת האט באשאפן די וועלט פאר'ן ציל אז זיין געטליכקייט זאל רוען אויף עפעס אין דער וועלט.

אזוי האט השי"ת געווארט און געווארט. עשרה דורות מאדם ועד נח, עס זענען געווען צען גרויסע לייט פון אדם ביז נח, און נאכאלץ גארנישט. ס'זענען שוין געווען דאן גרויסע שטעט און באוואוינטע געגענטער, אזוי אויך שבטים און פעלקער, און דער רוּחַ אֱלֹקִים איז נאכאלץ געווען מְרַחֶפֶת. און אפילו נאכדעם וואס נח מיט זיין משפחה זענען געקומען און געגאנגען, האט די שכינה געווארט ביז נאך צען דורות זענען אריבער.

און ענדליך איז דער פערפעקטער מענטש אריינגעקומען אין בילד. אברהם אבינו איז געקומען, ונטל שכל כלם, און האט גענומען דעם שכל פון אלע פריערדיגע דורות. וואספארא שכל האט ער גענומען? ער איז באלוינט געווארן אז מען האט אים געלאזט וויסן אז ער וועט האבן די זכיה אז די שכינה וועט ענדליך קומען רוען. ווען אברהם אבינו האט אנערקענט דעם באשעפער, דעמאלטס האט השי"ת אויסגערופן, "דא איז מיינ'ס א מענטש!" און ביי יענעם פונקט האט די שכינה, כביכול, געפונען איר פלאץ און ס'וועט קומען רוען אויף די קערענדלעך פון אברהם, לעולם ועד.

אברהם אבינו, נאך אלעם, איז געווען דער גרינדער פון אונזער פאלק. דאס מיינט אז ער האט גורם געווען אז די שכינה זאל ענדליך רוען. אפילו די תורה איז געגעבן געווארן בזכות אברהם אבינו. דער מדרש (שמות רבה כח, א) זאגט: לִקְחֹת מִתּוֹנוֹת בְּאֶדָם (תהלים סח, יט) - דו, משה רבינו, האסט באקומען די מתנה פון דער תורה, בְּאֶדָם, צוליב א געוויסן מענטש. און ווער איז דער מענטש? הָאֶדָם הַגָּדוֹל בְּעֵינֵיכֶם - דער גרויסער מענטש, דער ריז צווישן ריזן, אברהם אבינו. נאר איז זיין זכות איז כלל ישראל געווארן דאס אויסדערוועלטע פאלק.

ס'איז אינטערעסאנט צו באטאנען אז אברהם אבינו און זיין משפחה האבן נישט זוכה געווען צו זיין ביי קבלת התורה. זיי האבן נישט געהאט די געלעגענהייט צו בייוואוינען ווי אזוי די תורה איז געגעבן געווארן. דאס איז עפעס וואס מען דארף אריינקלערן דערין. פארוואס האט זיך דער אויבערשטער נישט באוויזן צו אברהם אבינו און אים געגעבן די תורה? פארוואס האבן נישט די אבות געהערט די ווערטער פון השי"ת, אנכי ה' אלקיך? די גרויסע לייט וועלכע האבן געארבעט אויף זיך צו זיין ווערד אויפצושטעלן א פאלק אויף וועמען די שכינה וועט רוען זענען נישט געווען ווערד צו באקומען די תורה?

מדרגות אין השראות השכינה

דער ענטפער איז אז אזוי גרויס ווי זיי זענען געווען, איז דער אויבערשטער אינטערעסירט אין נומערן. מי מָנָה, ווער ציילט די נומערן פון כלל ישראל? האט בלעם געפרעגט. ער ציילט איינס, צוויי, דריי, פיר, ער ציילט כלל ישראל ווייל די שכינה ווענדט זיך אין ציפערן. ס'איז די צאל פון כלל ישראל וואס השי"ת באגערט. דעריבער, כאטש די אבות האבן געווינדמעט זייער לעבן אינגאנצן פאר עבודת ה', האט די שכינה נאכנישט געקענט אראפקומען. אוודאי איז געווען א געוויסע השראת השכינה אויף זיי, אבער דאס שטארקייט פון דער השראת שכינה וואס השי"ת האט געוואלט אז עס זאל זיין אויף דער וועלט האט נאכנישט געקענט זיין.

יעצט, מיר פארשטייען אז די שכינה באגערט נישט מאסן פון מענטשן צו קענען רוען. אוודאי קען די שכינה רוען אויף צען אדער פופציג צדיקים, אויסדריקליך! און ס'איז טאקע אזוי. אפילו ווען נאר איין איד זיצט אין זיין שטוב און לערנט תורה, איז די שכינה דארט, זיכער. ווען דו גייסט פערצופאל פארביי יענעמ'ס שטוב און דו קוקסט אריין פון פענסטער - טו עס נישט, אבער אויב עס געשעט אז דו האסט געזען - זאלסטו וויסן אז די שכינה רט אויף זיין קאפ.

די שכינה איז דא

אבער דאס שטארקייט פון דער השראת השכינה, דאס שטארקייט פון דער אנוועזנהייט פון השי"ת, פארדערט נומערן. און ווי מער אלץ בעסער. יעדער ווייסט אז אויב נאר צען מענטשן קומען זיך צוזאמען רוט די שכינה. כל בי עשרה שכינתא שריא - וואו עס געפינען זיך צען אידן רוט די שכינה (סנהדרין לט, א). דער אויבערשטער האט ליב ווען צען מענטשן קומען זיך צוזאמען. דערפאר וועט ער אראפקומען צו זיין דארט מיט זיי. דו הערסט דאס? ווען צען פרומע אידן קומען זיך צוזאמען - אזויווי דא, דא איז דא אפילו מער ווי צען מענטשן - געפינט זיך די שכינה דארט.

דו דארפסט גלייבן באמונה שלימה אז די שכינה רוט צווישן צען ערליכע אידן. דא זענען מיר ב"ה אלע ערליכע אידן. מיר זענען זיך נישט צאמגעקומען פאר אונטערהאלטונגען און הערן וויצן, נאר בלויז צו לערנען תורה. דעריבער איז די שכינה מיט אונז. מען דארף ארבעטן אויף דעם דאס צו וויסן. ס'איז א שלימות צו טראכטן אויף דעם אופן. טראכט דערפון ביז עס ווערט א חלק פון דיין מח צו שפירן אז די שכינה איז דארט וואו עס געפונען זיך א גרופע פרומע אידן אינאיינעם.

ווען דו זעסט אן ערליכע מאמע פירנדיג א קינדער-וועגעלע און ביי די זייטן גייען אונטער ענעג קינדער וואס זייערע קליינע הענטעלעך האבן שוין נישט קיין פלאץ אנצוכאפן די וועגעלע, זאלסטו וויסן אז הקדוש ברוך הוא קוקט אויף זיי מיט גרויס שעצונג. ווייל דארט איז דאס פלאץ וואס דער ציל פון בריאת העולם ווערט דערפילט. דארט איז דאס פלאץ וואו די שכינה קומט רוען, אויף יענער משפחה און אויף די משפחות וואס וועלן ארויסקומען פון די קינדער. דאס איז א וויכטיגע נקודה. ווען דו זעסט א אידישע משפחה, דארפסטו קוקן אויף זיי מיט דרך ארץ, ווייל זיי זענען די וואס ברענגען אראפ די שכינה.

א ספעציעלע השראת השכינה

שטעל דיך פאר אז דו האסט צוויי און צוואנציג טויזענט אידן צוזאמען אויף איין פלאץ, איז דא פיל א שטערקערע השראת השכינה. א ספעציעלער איבערפלוס פון השראת השכינה קומט אראפ. אין

השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מִישראל (יבמות סד, א). צוויי און צוואנציג טויזנט אידן איז אינגאנצן אן אנדער סארט השראת השכינה. דאס איז וואס משה רבינו האט געזאגט, שׁוֹבָה ה' רַבְבוֹת אֱלֹפֵי יִשְׂרָאֵל - קום רוען אויף די צענדליגער טויזענטער און טויזענטער אידן (במדבר י, לו). דא איז דא צוויי און צוואנציג טויזנט. פארוואס האט משה רבינו דערמאנט דעם נומער צענדליגע טויזענטער און טויזענטער? ער וואלט געקענט זאגן, "ער רוט אויף כלל ישראל". דער ענטפער איז אז טאקע דאס איז די סיבה פארוואס ער קומט דארט רוען. א ספעציעלע השראת השכינה קומט רוען אויף הויכע נומערן. ווי מער עס זענען דא, אלץ מער קומט ער נענטער.

געדענקסט ווען צוואנציג טויזענט אידן זענען זיך צאמגעקומען צום סיום הש"ס? ס'איז געווען א געוואלדיגע איבערלעבעניש. דער "ניו־יארק טיימס" האט דאס נישט באריכטעט. זיי האבן נישט געקענט ווייל ס'איז געווען צו ווייטאגליך פאר זיי. ס'האט זיי שרעקליך געבאדערט צו זען אזא זאך. כן ירבו! ברוך השם! צוואנציג טויזענט אידן קומען זיך צוזאמען איז א וואונדער. אויך ווען צוואנציג טויזענט אידן קומען זיך צאם, לאמיר זאגן, צו א רבי'שע חתונה. זיי זינגען און טאנצן צום טאקט פון די מוזיק. די שמחה, די חדוה איז נישט צום באשרייבן, און די גרעסטע שמחה איז אז די שכינה רוט דארט מיט איר גאנצן קראפט וואס איז שווער צו באגרייפן.

דער מסילת ישרים זאגט אין איינע פון זיינע ספרים (דרך השם ח"ב ד, ה) אז ווען זעקס הונדערט טויזענט אידן האבן זיך איינגעזאמלט ארום הר סיני מיט זייערע משפחות - ס'איז געווען מער פון צוויי מיליאן אידן - דעמאלטס איז די שכינה אראפגעקומען מיט איר גאנצן כח און די תורה איז געגעבן געווארן. וַיֵּרָד ה' עֲלֵיהֶם סִינִי - דער אויבערשטער איז אראפגעקומען אויפ'ן בארג סיני (שמות יט, כ). דאס איז געווען די צייט וואס השי"ת האט זיך באוויזן אפענערהייט. ער איז אראפגעקומען מיט דער שכינה מיט'ן גרעסטן אופן וואס שייך, מער ווי סיי ווען, ווייל ס'איז געווען אזא גרויסע צאל פון זיי. דאס איז פארוואס די שכינה האט זיך דעמאלטסט באוויזן מער שטערקער ווי סיי ווען אין דער היסטאריע.

חלק ב. מיר ציילן

די שכינה וועט נישט רוען אויף שטיינער

מיר וועלן בעזהשי"ת ווייטער ממשיך זיין דעם ענין ווייל ס'איז א קריטיש־וויכטיגער נושא. וויפיל מחשבה מיר וועלן אינוועסטירן דערין, וועט עס נאכאלץ נישט זיין גענוג. דער ענין דארף שטענדיג זיין אויף אונזער זכרון.

ווען השי"ת האט געזאגט צו אברהם אבינו אז ער איז דער אויסדערוועלטער מענטש וואס פון אים וועט ארויסקומען דאס אויסדערוועלטע פאלק, האט ער געזאגט ווי פאלגנד: לְהִיּוֹת לָךְ יְלָדִים וְלִזְרֹעַ אַחֲרָיִךְ - איך וועל זיין צו דיר א גאט, און צו דייןע קינדער נאך דיר (בראשית יז, ז).

די גמרא (יבמות סד, א) זאגט אז השי"ת זאגט דא פאר אברהם אבינו: "איך דארף דייןע קינדער, ווייל וויפיל דורות דו וועסט האבן, אין פראפארציע צו יענעם נומער וועל איך האלטן דעם ברית, ווייל על מי שורה - אויך וועמען וועל איך רוען? על העצים ועל האבנים - אויף העלצער און שטיינער? נישט אויף שטיינער און טראטוארן. די שכינה דארף האבן מענטשן אויף וועמען צו רוען!

דערפאר האט דער רוח אֱלֹקִים זיך ענדליך אפגעטראגן פון די וואסערן נאר ווען כלל ישראל איז

געקומען צו עקזיסטענץ. ווען מיר זענען געווארן א פאלק, האט די שכינה אראפגענידערט צו רוען אויף אונז און ס'איז נאך דא ביז צום היינטיגן טאג. ס'איז קריטיש וויכטיג צו באגרייפן אז דער רוח אלקים איז יעצט איבער אונז. יא, עס רט איבער אונז, יעדער באזונדער, מענער פרייען און קינדער. ווייל דער פסוק ענדיגט זיך, וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֵף עַל פְּנֵי הַמָּיִם, און דאס איז געקומען מיט דער גרינדונג פון כלל ישראל און עס וועט זיך קיינמאל נישט אפטון פון אונז. כלל ישראל איז דאס אויסדערוועלטע פאלק. די שכינה וועט נישט רוען אויף קיין שום אנדער פאלק, נישט להבדיל די דייטשן, נישט די האטענטאטן אדער די זולוס... קיינער חוץ כלל ישראל.

עס ווענדט זיך אין די נומערן

דו מוזט עס ארייננעמען אין קאפ אז די שכינה איז דא. קלער נישט אריין וואס הקדוש ברוך הוא איז. דאס איז העכער פון אונזער פארשטאנד. טראכט נישט אריין אין פיליזאפיע. וואס אונז איז נוגע איז אז ער האט זיך אנטפלעקט צו אונז, און כאטש ער איז מלא כל הארץ כבודו, מאכט ער זיין אנוועזנהייט שטערקער אויף כלל ישראל.

דעריבער וועט השי"ת וועלן ווי מער בני ישראל, ווייל זיין כוונה איז אז די שכינה זאל צעשפרייט ווערן איבער דער גאנצער וועלט ווי מער. ער וויל אז דער עַפְרַיִם יִעֲקֹב זאל זיך פארמערן עד אין סוף, ווייל די שכינה רט אויף כלל ישראל לויט וויפיל עס איז דער מספר בני ישראל. ווען ס'זענען דא מער אידן אנוועזענד, ווערט די שכינה קאנצענטרירט אויף א העכערן פארנעם. ווי מער פון אונז עס זענען דא, אלץ מער קומט די שכינה אראפ. מ'קען עס שפירן. דערפאר וועט השי"ת נישט זיין צופרידן נאר פון צוויי מיליאן. ער וויל ווי מער.

א נחת צו זעהן

אויב דו זעסט א גרויסע צאל פון אידן אויף א געוויסן פלאץ, צום ביישפיל אז דו גייסט קיין בארא-פארק אדער וויליאמסבורג אדער סיי וואו, מאה-שערים, בני-ברק, און דו זעסט א גרויסע צאל פרומע אידן, איז א נחת זי צו זען, ווייל די שכינה רט צווישן זיי. אויב דו האסט געציילטע אידן וואס זענען בני תורה און יראי שמים, איז דאס זייער גוט, אויסגעצייכנט! אבער ווען דו האסט מחנות און מחנות פון אידן, דאס איז גאר עפעס אנדערש אינגאנצן.

דערפאר זענען מיר אזוי פרייליך אז די צאל פון די אידן גייען אלץ ארויף ב"ה. א גרויסער טראק פארט אראפ די שאסיי מיט גרויסע אויפשריפטן, "חלב ישראל", פאר וועמען איז עס? פאר די איטאליענער אדער כינעזער? ניין, דאס איז פאר ריבוי פון כלל ישראל.

און דער שאפער איז א פרומער איד מיט פאות. ס'איז א נחת דאס צו זען! און די פרומע פראדוקטן פארמערן זיך. וואו אימער דו גייסט קענסטו, טרעפן מהדרין למהדרין פראדוקטן. מיר זענען זייער פרייליך אז אידישקייט בלייבט, אבער מיר זענען נאכמער פרייליך אז השי"ת איז פרייליך אז די שכינה האט וואו צו רוען.

דעריבער ווען דו זעסט א צאל אידן, א גרעסערער נומער, זאלסטו זיין פרייליך. האסטו שוין אמאל אריינגעקלערט דערין ווען דו זעסט איבערגעפילטע אידישע גאסן? אז דער אויבערשטער איז פרייליך, זאלסטו כאטש איינמאל אין דיין לעבן אריינקלערן דערין.

ווי מער אידן דו זעסט, אלץ מער פרייליך איז ער. ווען ער האט צען אידן צוזאמען, איז ער זייער

פרייליך מיט זיי. כל בי עשרה שכינתא שריא, ווען ער זעט 22,000 אידן, איז ער נאכמער פרייליך. שוֹבָה ה' רַבְבוֹת אֶלָּי יִשְׂרָאֵל, און צוויי מאל אזויפיל, איז ער נאכמער פרייליך. און ווען ער האט 600,000 אידן איז ממש א התלהבות. וַיֵּרָד ה' עַל הָר סִינִי איז נאכמער שכינה.

און אויב השי"ת האט אזוי ליב אונז צו ציילן, דארפן מיר אים נאכגיין און טון די זעלבע זאך. מיר דארפן וויסן אז דאס איז א גרויסע שמחה פאר אונז. דערפאר, ווען דו זעסט א אידישע געגענט פול מיט אידן, פארשטייט זיך פרומע, און אויסגעשורה'טע הייזער און הייזער, גאסן און גאסן, באזעצט מיט שומרי תורה, איז דאס א געוואלדיגע שמחה. מיר דארפן שפירן אז דאס איז אונזער פארמעגן, ווייל דאס מיינט אז מער שכינה איז שורה בישראל.

כיווייס נישט וואס די פרעמדע זאגן, ס'גייט מיר נישט אהן אבער איך וועל דיר זאגן וואס איך טראכט. די הארץ פון הקדוש ברוך הוא איז אין בארא-פארק, וויליאמסבורג, קראון-הייטס, לעיקוואוד. דאס זענען די פלעצער וואו אידישקייט בליט. איך קען מעיד זיין אויף מיר אז ווען איך גיי אין בארא-פארק, גיי איך מיט'ן פולסטן מאס דרך ארץ, זאגנדיג צו זיך, "איך גיי אויף אדמת קודש!"

דער אריגינעלער פרומער איד

און איך פערזענליך האלט אז די בעסטע פלאץ איז וויליאמסבורג. ווייל די אידן דארט זענען די נענסטע צו דעם אמאליגן אייראפעאישן איד, דער אריגינעלער פרומער איד. דאס מיינט נישט אז אייראפע איז געווען פול מיט פרומע אידן. אייראפע פאר דער קריג איז געווען פול מיט אסימילאציע, רעפארמער און משומדים ר"ל. אבער די געציילטע אמת'ע אידן האבן זיך יעצט באזעצט אין וויליאמסבורג, און זיי האבן נאך דעם אמאליגן חן פון דער מסורה פון די פריערדיגע דורות.

פאר אראפ קיין וויליאמסבורג און באגעגען פרומע אידן פון אלע זייטן, ב"ה. ס'איז שכינה שורה בישראל. און אויב דו ווילסט זיין א מאמין, דארפסטו זיך טרענירן צו האבן השגחה חושית צו באגרייפן דאס געפיל פון שכינה צווישן אידן.

פארשידנארטיגקייט אין פלעטבוש

איינער האט מיר געזאגט אז די צייטונג האט באריכטעט אז פלעטבוש איז פול מיט ארטאדאקסן. עס דערגרייכט שוין איבער אלע גרעניצן. די סירישע געמיינדע האט געברענגט טויזענטער סירישע אידן דא זיך צו באזעצן. מיר זענען איבערגעפילט מיט רוסישע און אסאך ארץ ישראל'דיגע.

אויב דו גייסט ארויף צו געוויסע דיסטריקטן אויף בעדפארד עוועניו, וועסטו זען הערליכע הייזער מיט גרויסע מזוזות אויף די טירן. דו טראכסט, ווער וואוינט דארט? און דו זעסט א אינגל מיט א שווארצן קאפל און ציצית ארויסקומען פון הויז. וואספארא געוואלדיגער שמחה דאס פארשאפט. אידן צעשפרייטן זיך, און דאס איז נישט נאר א נחת פאר אונז, כביכול ס'איז א נחת פאר הקדוש ברוך הוא ווען פרומע אידן פארמערן זיך.

ושב מאחריך

פארשטייט זיך אז כלל ישראל מיינט פרומע אידן. רעפארמער זענען נישט א פלאץ פאר דער שכינה. די שכינה וועט רוען נאר אויף מענטשן וועלכע היטן די תורה. די אידן וואס קערן זיך צו די גויים העלפן אונז גארנישט מיט די נומערן. גיי צו פלעצער אין תל-אביב און דו וועסט טרעפן אידן מיט

אוירינגלעך ר"ל. ווען דער אראבישער טעראריסט וואס האט זיך אויפגעבלאזן האט זיך געוואלט פארשטעלן ווי א איד, האט ער זיך אנגעטון אוירינגלעך צו ווייזן אז ער איז אן "איזראעלי". דאס איז א געפערליכע זאך! דאס איז א חילול השם!

כ'האב געזען בילדער פון די מענטשן וואס זענען אנגעקומען צו דער סצענע צו העלפן ראטעווען די פארוואונדעטע. זיי האבן געהאט לאנגע האר. א איד מיט לאנגע האר? אפילו אין ניו-יארק איז שווער צו טרעפן אזעלכע לאנגע האר. דאס זענען נישט די מענטשן וואס די שכינה וועט רוען צווישן זיי. ס'איז נאר די שטאלצע אידן וואס האלטן די שכינה.

אבער דאס איז נישט גענוג. טאראנטא איז פול מיט פרומע אידן. באלטימא, פילאדעלפיע און פאסעיק, וואו דו גייסט היינט, טרעפסטו בליענדע קהילות, אבער מיר ווילן אז גאנץ אמעריקע זאל זיין פול מיט פרומע אידן.

דו דארפסט וויסן אז אונזערע פיינט זענען בכלל נישט צופרידן דערפון. זיי זעען נישט וואס בלעם האט געזען, נאר זיי זעען אונז אין דער ליכט פון בלק וואס איז געווען זייער אומצופרידן ווען ער האט אונז געזען. לאז זיי קריצן מיט די ציין, אבער מיר דערשרעקן זיך נישט, ווייל די שכינה איז שורה בישראל.

חלק ג. די מאמעס מאכן א חילוק

לאמיר נישט אונטערשאצן די ווערטער וואס בלעם האט געזאגט ווען ער האט געזען די מיליאנען אידן ביים גרעניץ פון מואב. **מִי מָנָה עִפְרָיִם יַעֲקֹב, וְעַר צִיִּילֵט דִּי שְׁטוּיב פֿון יַעֲקֹב, דִּי צַאל פֿון כָּלל יִשְׂרָאֵל, וּמִסְפָּר אֶת רֶבֶע יִשְׂרָאֵל,** ער איז דער וואס נומערירט די רובע ישראל.

רֶבֶע איז אן אומפארשטענדליך ווארט. רֶבֶע אין לשה"ק איז א לשון פון חתונה האבן. דער אויבערשטער ציילט דאס. ער קוקט ארויס און ווארט. ער ווארט צו האבן דעם גרעסטן נחת, און דאס איז דאס געבורט פון א אידיש קינד. בלעם האט דא דערקלערט, על פי ה', די געוואלדיגקייט פון כלל ישראל'ס בליאונג. זיין נבואה לערנט אונז אז יעדעס צוגעקומענע קינד איז פון די וויכטיגסטע זאכן פאר'ן אויבערשטן.

מיר לערנען דא די וויכטיגקייט פון שטעלן א חופה. הקדוש ברוך הוא קוקט ארויס אויף דעם און ווארט אויף דעם הייליגן מאמענט. די שכינה איז דארט דערביי און השי"ת ציילט אז נאך אידישע קינדער זאלן קומען אויף דער וועלט.

פונקט היינט האב איך באגעגענט א חתן אויפ'ן גאס גייענדיג מיט א שומר. ער זאגט מיר אז ער האט היינט חתונה. וועלן מיר אים ניצן פאר א ביישפיל. מיר ווינטשן פאר'ן חתן און כלה זיי זאלן גיין אונטער די חופה בשעה טובה ומצלחת, און זיי זאלן זיין געבענטשט מיט ברכה והצלחה. זיי זאלן לאנג לעבן צוזאמען, האבען פיינע קינדערלעך, און פרנסה ברווח. ער זאל מצליח זיין אין תורה מתוך הרחבה און זי זאל מצליח זיין צו קאכען געלונגענע מאלצייטען און זיין א געטרייע ווייב און מאמע, זיי זאלן האבן שלום בית און ס'זאל זיי קיינמאל גארנישט פעלן!

יעצט איז זייער חופה. דער חתן און די כלה שטייען צעמישט. זי טראכט פון איר קאפ־צודעק אויב עס שטייט אין פלאץ... ער טראכט פון אנדערע זאכן. איז זיין שניפסל גראד? ער זארגט זיך אויב ער

וועט נישט ארויסזאגן די ווערטער ריכטיג. נישט קיין חילוק וואס זייערע דאגות זענען. זיי טראכטן נישט צו מאכן א פלאץ פאר דער שכינה אויף דער וועלט.

אבער זאלן מיר כאטש טראכטן ווי געוואלדיג גרויס איז זייער תפקיד יעצט. זיי ברענגען הקדוש ברוך הוא אויף דער וועלט. דערפאר איז ער טאקע דארט אונטער דער חופה צוזאמען מיט זיי. ווי געוואלדיג איז די קדושה פון דעם מאמענט. ס'איז דער אנהייב פון ברענגען נאך השראת השכינה אויף דער וועלט.

י מיט וועמען וועלן די ישיבה בחורים חתונה האבן?

דעריבער הייבן מיר אן צו פארשטיין די גרויסקייט פון די ערליכע מאמעס. זיי האדעווען א קינדער-געבענטשטע שטוב. רביצין קאפלאן, די גרינדערין פונעם ערשטן סעמינאר האט געהאט א געוואלדיג זכיה צו ברענגען די שכינה קיין אמעריקע. זי אליין האט געהאט פערצן קינדער בלעה"ר, און האט געלערענט טויזענטער תלמידות ווי אזוי צו האדעווען גרויסע משפחות. זי האט אויפגעשטעלט דורות נישט נאר פון לערערנים, נאר פון בעל הבית'טעס וועלכע האבן אויפגעשטעלט פרומע משפחות פון בני תורה. רבי אהרן קאטלער ז"ל האט געזאגט אז אָן רביצין קאפלאן וואלטן די כוללים נישט עקזיסטירט. זי האט צוגעגרייט די מיידלעך אז זיי זאלן וועלן חתונה האבן צו ישיבה בחורים.

די פרויען היינט האדעווען גרויסע משפחות מיט קינדער. זיי פארדאפלען און פארמערן די צאל פון בני ישראל. בזכות די נשים צדקניות רות די שכינה צווישן אונז. מ'זעהט היינט אין אמעריקא זאכען וואס מ'וואלט קיינמאל נישט געלייבט אז דאס קען זיין אין אמעריקא! און דאס איז בלויז ווייל די פרויען גייען אין די דרכים פון אונזערע הייליגע אמהות.

י א מסורה פון די ערשטע מאמע

פאקטיש איז דער געדאנק פון ברענגען קינדער אויף דער וועלט פאר השי"ת'ס וועגן, א מסורה וואס די ערשטע מאמע האט איבערגעגעבן. ווען חוה האט געבוירן איר ערשטע קינד, האט זי אויסגערופן, קְנִיַת אִישׁ אֶת ה' - איך האב זיך איינגעהאנדלט א מענטש פאר'ן אויבערשטן (בראשית ד, א).

ס'זענען דא פיל פירושים אויף די ווערטער און חוה האט זיי אלע געמיינט. זי איז געווען גענוג גרויס צו פארשטיין די אלע פירושים.

אבער יעצט וועלן מיר נאר ברענגען איינס פון זיי. חוה האט געוואלט ארויסברענגען אז דאס איז נישט נאר א שפיל-בערעלע (teddy bear), סתם עפעס א קינד, נאר איך האב געברענגט איינעם אויף דער וועלט וואס וועט זיין א פלאץ פאר דער שכינה צו רוען, אן עבד וואס וועט דינען דעם באשעפער. א מאמע וואס האט א קינד זאל טראכטן, "איך טו עס פאר אים אז ס'זאל זיין מער פלאץ פאר דער שכינה צו רוען."

י א ריינע נשמה

ס'איז נישט גרינג. ס'איז דא אסאך צער גידול בנימ, אבער דאקעגן איז דער שכל פילפאכיק מער. ס'איז א געוואלדיגער זכות. ס'איז שווער, אבער מיט אביסל מחשבה ווערט עס די וויכטיגסטע זאך אויף דער וועלט.

ס'איז זיכער אז א מאמע וואס האדעוועט קינדער טוט אסאך מער ווי אראפברענגען די שכינה. זי

מאכט פון זיך א נייעם מענטש. איר גאנצע פערזענליכקייט ווערט געטוישט צום גוטן. האדעווען א קינד איז ווי לערנען א גאנצן מוסר ספר, אפשר נאך מער. טאג און נאכט ארבעט זי אויף איר מידת החדש און אפילו נאכדעם וואס זיי וואקסן אויף ענדיגט זי נישט איר תפקיד. יאר נאך יאר גיט זי זיך אפ מיט'ן קינד. שוין זייענדיג א באבע וועט זי זיך ווייטער זארגן אויף די קינדער און אייניקלעך. ס'איז כולו חסד. כולו חסד!

די פרוי וועט אנקומען צו עולם הבא מיט א גענצליך ריינער נשמה, ווייל זי איז געווארן אויסגעבילט פון אלע קנייטשן פון עגאאיסטישקייט. גענוג מאל פארלירט זי שלאף ווייל די בעבי האט געוויינט. וויפיל מאל האט זי געמוזט מוותר זיין פון איר ארבעט זיך אפצוגעבן מיט די קינדער. זי ווערט אויסגעבילט פון אלע קנייטשן אין איר כאראקטער. א מאמע אויף דער וועלט, דארט אין איר קליינעם הייזקע, בוט זי עפעס אומגעהויער גרויס פון זיך.

איך בין געגאנגען מנחם אבל זיין ביי א רבי וואס איז אוועק. איז געזעסן דארט די רעביצין, א קליינטשיקע פרוי. דערנעבן האב איך געזען אירע זין, הויך-וואוקסיג, חסיד'ישע לייט. זיי האבן געמאכט א געוואלדיגער רושם, און איך האב געטראכט צו מיר, 'וואספארא גרויסע דערגרייכונג האט די פרוי זוכה געווען?' יעדער פון זיי קען זיין א רבי פאר זיך. לכאורה זענען זיי טאקע. זי מיט איר מאן האבן געלעבט פאר א תכלית. ס'איז נישט קיין שאלה. זיי האבן געלעבט פאר'ן תכלית פון דער שכינה.

ווען זיי האבן חתונה געהאט, בין איך זיכער אז זיי האבן דאס נישט פולשטענדיג באגרייפט. דער מאן איז געווען א תלמיד חכם, און איך בין זיכער אז זיי האבן חתונה געהאט בקדושה וטהרה לשם שמים, אבער זיי האבן מן הסתם נישט באגרייפט די גרויסקייט פון אראפברענגען די שכינה. אזא משפחה! ארזי הלבנון! אדירי התורה! ערליכע לייט, אלע עובדי ה'. דאס מיינט חתונה האבן, צו מאכן א פלאץ פאר דער שכינה צו רוען.

| בויען די וועלט

און ס'איז דא א צווייטע בויען וואס זי טוט. זי בוט אויף די וועלט. די וועלט דארף איר מכיר טובה זיין. ווען די גייסט אריין אין בית המדרש און דו זעסט מנינים פון תלמידי חכמים פרומע אידן, פונוואנען זענען זיי אפיר געקומען? די מאמע האט זיי אראפגעברענגט, געהאדעוועט א טריט נאך א טריט. אָפֿער טִפְחָתִי וְרִבִּיתִי - די וואס איך האב געצערטלט און אויפגעבראכט (איכה ב, כב). און דאס מיינט אז די מאמעס וואס ברענגען די שכינה אריין צו די וועלט.

מיר דארפן גוט אריינעמען אין קאפ די ווערטער פון בלעם, מִי מָנָה עֵפֶר וְעָקָב וּמִסָּפֵר אֶת רִבֵּעַ יִשְׂרָאֵל. דאס איז פאקטיש א פונדעמאנטאלער פרינציפ פון דער וועלט.

די שכינה איז ממש דא און מיר דארפן עס גלייבן באמונה שלימה. טראכט דערפון ביז עס ווערט איינגעווארצלט אין דיין מח. ס'איז נישט סתם א דרשה, נאר אן אמונה צו גלייבן און שפירן אינעם גאנצן וועגן אז די שכינה איז צווישן מאסן פרומע אידן. דו זאלסט קיינמאל נישט פארגעסן אז שכינה שורה בישראל. יעצט דא צווישן אונז רוט די שכינה! ב"ה ער איז דא!

שאלות ותשובות

מיט ר' אביגדור
מיללער זצ"ל

שאלה:

זאל איך זאגן תיקון חצות אין דער
צייט פון יאר - די דריי וואכן?

תשובה:

תיקון חצות איז א גוטע זאך, אבער דאווענען עס נישט אפ. איך וואלט געזאגט עס איז ריכטיג זיך אראפצוזעצן אויף דער ערד - אפילו פאר איין מינוט - איידער דו לייגסט זיך שלאפן. טו עס ווען דיין משפחה איז שוין אין טיפע שלאף, זיי זאלן נישט מיינען אז דו ביסט געפאלן אויפן קאפ...

אבער זיך אויף דער ערד און טרויער אויפן חורבן בית המקדש - אבלות אויפן אויבערשטנס צעבראכענער הויז - פאר איין גאנצע מינוט, דערנאך לייג זיך שלאפן.

איין מינוט איז אויך גענוג, מיין נישט אז ס'איז צו ווייניג. ווען איך בין געווען א קינד פלעג איך זאגן תיקון חצות. זעך זיך אראפ אויף דער ערד פאר איין מינוט, און טראכט אריין וואס מיר האבן פארלוירן. געב איין מינוט פארן חורבן בית המקדש דערנאך גיי שלאפן. דאס איז זייער א גוטע עצה וואס איך געב אייך, זייער א ריכטיגע עצה.

בעת שמחה ווען איר ווילט ארויסווייזן אייער הכרת הטוב פאר הש"ת,
אדער ווען איר נוטיגט זיך אין א ישועה,

ניצט אויס די כח פון מזכה זיין און טוהן חסד מיט הונדערטער
אידן אריינצוברענגען אין זיי חיות און דעת

צו מנדב זיין "תורת אביגדור" רופט:

347-755-8860

yiddish@torasavigdor.org

לויט וויפיל געלט אזויפיל קאפיס קענען מיר מאכן